

BJÖRN GUSTAFSSON

Socialbidragsmyter

I *Ekonomisk Debatt* nr 2/1987 hävdar Brita Schwarz att jag sprider myter om socialbidragen och deras ökning. Enligt min mening saknar hävdandena grund.

Det är riktigt att jag rapporterat att socialbidragstagarna i genomsnitt har lägre faktorinkomster än andra. Men av detta följer *inte* att jag spritt det Schwarz kallar Myt 1, nämligen att: "Socialbidragen är enbart en fråga om inkomster."

Det är riktigt att jag utifrån en skattad modell uttryckt att det främst är utvecklingen av det relativa arbetslöshetstalet som kan förklara socialbidragens expansion under 1980-talet. Men av detta följer *inte* att jag spritt det Schwarz kallar Myt 2, nämligen att: "Det finns en, och endast en, orsak till socialbidragsökningen".¹

Schwarz ifrågasätter även min utsaga om arbetslöshetstalets betydelse för socialbidragens omfattning under 1980-talet. Grunden för hennes ifrågasättande är några regressioner för perioden 1970-81 och prognoser för följande år som hon och Hederstierna utfört.² Prognoserna underskattar kraftigt socialbidragens omfattning för åren 1984 och 1985.

Inget underlag för kritik

Schwarz & Hederstierna har onekligen visat att flera modeller de specificerat och skattat har dålig prognosförmåga. Men när Schwarz menar att detta kan ifrågasätta vad jag hävdade utifrån en annan modell kan jag inte följa hennes tankegång.

För sina modellspecifikationer tar Schwarz och Hederstierna viss utgångs-

punkt i en studie som jag tidigare gjort (Gustafsson [1984]). Deras arbete leder dock inte till ökad förståelse av vad som ligger bakom socialbidragens skiftande omfattning under olika år. I specifikationerna avstår Schwarz och Hederstierna, utan motivering, från att ta med faktorer som tidigare visat sig ha effekt. De tar inte med mått på inkomstnivån för ålderspensionärer utan ATP. De behandlar heller inte eftersläppningsfenomen.³

Schwarz (s 123) menar att avvikelser mellan prognos och verklighet för hennes och Hederstiernas modeller *måste* sökas i förändringar jämfört med 1970-talets förhållanden. Men att så skulle vara fallet har hon och Hederstierna inte visat. De redovisar inga skattningar som inkluderar år efter 1981. De redovisar inga resultat från statistiska test för strukturförändringar. Enligt min mening kan det vara fruktbart söka orsakerna till den dåliga överensstämmelsen även i brister i modellspecifikationerna.

¹ Enligt förklaringar i Svenska Akademiens Ordbok kan "främst" inte betecknas som synonym till "endast". Jfr även följande citat: "...utrymme (finns) för tolkning att även om de förklarande variablerna är viktiga för bidragens omfattning, kan de inte helt uttommande förklara omfattningen." (Gustafsson [1986 a] s 109).

² Underlaget dokumenteras fylligare, men för min smak ändå för knapphändig, i Schwarz & Hederstierna [1987]. Till exempel kan jag inte förstå Schwarz när hon (s 127) anger om prognosen: "Att ökningen enligt modellen inte är större beror på den dämpande effekten av ökningen av förvärsarbetet bland kvinnor och det minskande barnantalet." På inget ställe i modellbeskrivningarna anges att barnantal är en av de förklarande variablerna.

³ Enligt min mening är det viktigt att söka fånga eftersläppningsfenomenen. I min specifikation görs detta genom att även fjolårets arbetslöshetstal ingår som förklarande variabel. Bearbetningar av mikro-material visar att av ett års socialbidragsfamiljer återkommer i regel majoriteten som bidragstagare det följande året.

Ekonomisk Debatt nr 2/1987
är verksam vid institutionerna för
nationalekonomi och socialt arbete
vid Göteborgs universitet.

Jag drog slutsatsen att det främst är utvecklingen av det relativa arbetslöshetsstatet som kan förklara socialbidragens expansion under 1980-talet utifrån simuleringar, inte utifrån modellprognoser. Det tankeexperiment jag använde modellen till var att låta storleken på arbetslöshetsvariablerna förbli oförändrad från och med år 1980. Jämförelse mellan de på så sätt simulerade värdena och modellens prediktioner utifrån verkliga värden för de oberoende variablerna uttrycker arbetsmarknadssituationens betydelse för socialbidragets omfattning. Eftersom Schwarz framfört kritik mot min utsaga utifrån hennes och Hederstiernas skattningar är en naturlig fråga om deras skattningar ger en annan bild av arbetslöshets-talets betydelse. Tyvärr ger deras rapport inga svar. Inga resultat av simuleringar utifrån deras skattningar rapporteras.

Prognosförmåga

Modellerna som Schwarz & Hederstierna skattat visade sig ha dålig prognosförmåga. Vad kan sägas om prognosförmågan för min modell?

Enligt min mening är det knappast förvånande finna avvikelser mellan socialbidragets omfattning i verkligheten och prognoser baserade på en handfull variabler. Snarare vill jag kalla det anmärkningsvärt när några få makrovariabler kan bidra till att förutsäga huvuddragen i utfallet av beteendet hos flera hundra tusen potentiella bidragstagare och ett antal tusen bidragsbeviljande handläggare.

Åsikten att det saknas skäl förmoda att sambandet mellan förklarande och förklarad variabel är stabilt över tiden har jag tidigare fört fram (Gustafsson [1984] s 326). Man bör även observera den brist på

precision som förekommer vid mätning av de aktuella variablerna. En illustration är att olika sifferserier för arbetslöshetens omfattning inte utvecklats identiskt under 1980-talet; AKU anger en minskning av arbetslösheten mellan 1983 och 1984, men andelen vid arbetsförmedlingar anmälda arbetslöshetsförsäkrade var densamma de två åren.

Ovanstående medför att prognoser om socialbidragets omfattning utifrån ekonometriska modeller bör kompletteras med en diskussion av dess osäkerhet. Mot sådan bakgrund gjorde jag (Gustafsson [1986 a], kap 5) två utsagor om socialbidragets omfattning för åren 1985 och 1986: "ökningstakten i bidragstagandets omfattning hittills under 1980-talet kommer inte att bestå över hela prognosperioden" och "socialbidragen kommer inte att ha så liten omfattning under prognosperioden som de hade under 1980-talets två första år". När uppgiften för 1985 senare publicerades, stämde denna med utsagorna. När SCB senare i år publicerar uppgifter för 1986 kan vi se huruvida utsagorna är riktiga även för detta år.

Referenser

- Gustafsson, B, [1984], "Macroeconomic Performance, Old Age Security and the Rate of Social Assistance Recipients in Sweden". *European Economic Review*, Vol 26, No 3.
- Gustafsson, B [1986 a], "Bidragstagarna: antal och inkomster", i *Socialbidrag*, Rapporter till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Ds Fi 1986:16.
- Gustafsson, B [1986 b], "Socialbidragets expansion". *Ekonomisk Debatt*, Årg 14, nr 8.
- Schwarz, B [1987], "Myter om socialbidragen". *Ekonomisk Debatt*, Årg 15, nr 2.
- Schwarz, B & Hederstierna, A, [1987], "Socialbidragets utveckling - Orsaker eller samvariationer?". Research Report, EFI, Stockholm.